

POLICY BRIEF

Näkökulmia ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja poliittisen päätöksenteon tueksi. Tämä julkaisu on toteutettu osana EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF-) rahoitteella toteutettua ELONTILA-tutkimusta. Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Elontila

Elinikäisen ohjauksen kansallinen arviointi

Janne Varjo , Helsingin yliopisto

Jaakko Helander, Hämeen ammattikorkeakoulu Oy

Mira Kalalahti, Jyväskylän yliopisto

Tina Lauronen, Opetuksen ja koulutuksen tutkimussäätiö
Otus

Elinikäisen ohjauksen tila Suomessa

Elinikäisen ohjauksen palvelut ovat keskeisessä roolissa tukemassa yksilöiden oppimis- ja urapolkuja sekä vahvistamassa heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Suomessa näiden palvelujen hallinnointi ja kehittäminen on hajautunut useille eri tahoille, kuten kouluihin ja oppilaitoksiin, työllisyyspalveluihin sekä nuorten ohjaus-palveluihin.

ELONTILA-arviointitutkimuksessa muodostettiin systemaattinen kuva suomalaisen elinikäisen ohjauksen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden kokonaisuudesta sekä arvioitiin sen toimivuutta. Arviointitutkimuksessa toteutettiin elinikäisen ohjauksen tutkimuskatsaus viimeisen viiden vuoden ajalta ja tutkittiin tarkemmin elinikäisen ohjauksen strategian toteutumista paikallisella tasolla. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin tarkemmin osatyö- ja osaopintokykyisten ohjauspalveluja ja kohdennettua nuorisotyötä osana elinikäistä ohjausta.

Asiakkaat ovat melko tyytyväisiä saamiinsa palveluihin

Kun tarkastellaan elinikäistä ohjausta kokonaisuutena, asiakkaat ovat melko tyytyväisiä saamiinsa tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluihin. Tyytyväisimpiä ovat koulutuksen ohjauspalvelujen piirissä olevat asiakkaat. Myös kohdennetun nuorisotyön osalta asiakkaiden arviot ovat myönteisiä. Eniten vaihtelua on työllisyyspalveluissa, joka tutkimushetkellä oli asiakkaiden näkökulmasta hajanaista.

Ohjauspalvelut eivät ole yhtäläisesti kaikkien saavutettavissa

Elinikäisen ohjauksen arviointitutkimuksessa tehdään selkeä ero palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden välillä – elinikäisen ohjauksen palveluiden olemassaolo ei vielä ole taakka kaikkien yksilöiden yhdenvertaiselle palveluihin pääsulle. Elinikäisen ohjauksen palveluita on yleisesti ottaen hyvin saatavilla. Ohjausta saadaksesen sitä on kuitenkin usein aktiivisesti osattava itse hakea. Ohjauspalveluissa ei aina osata tunnistaa yksilöllisiä elämäntilanteita tai esimerkiksi kielellistä, kulttuuriin tai sukupuoleen liittyvää moninaisuutta. Tämä heikentää palveluiden saavutettavuutta.

Alueelliset erot tulee huomioida, kun ohjauspalveluja kehitetään valtakunnallisesti

Alueelliset erot kaupunkiseutujen ja haja-asutusalueiden välillä ovat merkittäviä. Ohjauspalveluja on runsaasti tarjolla suurissa kaupungeissa. Haja-asutusalueilla esimerkiksi välimatkat ja mobiiliverkkojen toimimattomuus ovat arkitodellisuutta, joka heikentää ohjauspalvelujen saavutettavuutta.

Osatyö- ja osaopiskelukykyisten ohjaus vaatii erityistä osaamista

Osatyö- ja osaopiskelukykyisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut hajautuvat palvelujärjestelmässä usealle sektorille ja toimijalle. Kunkin kohderyhmän palveluiden ja palvelupolkujen tunteminen haastaa sekä ammatti-laisia että palveluiden käyttäjiä. Palvelun käyttäjillä ei välttämättä aina ole jaksamista ja oma-aloitteista osaa-mista itse selvittää ja vaatia palveluita.

Kohdennetulla nuorisotyöllä on merkityksellinen rooli elinikäisessä ohjauksessa

Etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ovat kohdennetun nuorisotyön työmuotoja, jotka tavoittavat kaikista vai-keimmassa asemassa olevia nuoria ja nuoria aikuisia. Asiakkuudet ovat usein pitkäkestoisia. Kohdennetussa nuorisotyössä käytetään eri käsitteitä kuin koulutus- ja työllisyyssektorilla. Siksi tieto-, neuvonta- ja ohjauspal-veluja voi olla hankala hahmottaa osana kohdennettua nuorisotyötä.

Elinikäisen ohjauksen palvelut ovat monitoimijaisia ja -alaisia

Pohjoismaisessa kontekstissa Suomessa on panostettu paljon monihallinnolliseen yhteistyöhön esimerkiksi ELO-foorumien ja ELO-verkoston muodossa. Ohjaamot ovat esimerkki suomalaisesta monitoimijaisesta ja -alaisesta elinikäisen ohjauksen palvelusta, johon käyttäjät ovat erittäin tyytyväisiä.

Tunnistetut haasteet elinikäisessä ohjauksessa ja suosituksia niihin vastaamiseksi

Haaste 1: Kaikilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia urasuunnitteluun

Alueelliset erot on tunnistettava ja tunnustettava entistä paremmin elinikäisen ohjauksen palveluiden saatavuuden, yhdenvertaisuuden ja asiakaslähtöisyyden varmistamiseksi.

Urasuunnittelutaitojen kehittäminen tulee lisätä poikkisektoraa­lisesti ja systemaattisesti kaiken tasoi­siin ohjaa­viin asiakirjoihin, hyödyntäen esimerkiksi urasuunnittelutaitojen viitekehystä. Yksilöllä tulee olla mahdollisuus urasuunnittelutaitojen kehittämiseen monikanavaisesti ja ohjatusti kaikissa elämänvaiheissa.

Haaste 2: Elinikäisen ohjauksen kokonaisuudessa on koordinaatiotarpeita

Monialaisen elinikäisen ohjauksen kehittäminen edellyttää ministeriöiden välistä yhteistoimintaa ja koordinaatiota erityisesti säädöksiä laadittaessa muun muassa tiedonsiirron sujuvoittamiseksi. Elinikäisen ohjauksen näkökulmasta on tärkeää vahvistaa eri sektoreiden toimijoiden yhteistyön koordinaatiota valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti.

Monialaista yhteistyötä tulee kehittää koulutuksen järjestäjien, työllisyyspalveluiden ja sote-palveluiden välillä sekä nuorten matalan kynnyksen velvoittamattomien palveluiden yhteistoimintana elinikäisen ohjauksen näkökulmasta. Koordinaation tueksi tarvitaan aiempaa kattavampia tiedontuotantotapoja, jotka mahdollistavat palvelujen seuraamisen.

Haaste 3: Digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia ei ole hyödynnetty tarpeeksi tehokkaasti ohjauksen kehittämisessä

Digitaalisuuden kokonaisvaltainen hyödyntäminen tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluissa kaipaa vahvempaa suunnitelmallisuutta läpileikkaavasti strategiselta tasolta aina yksittäiseen palveluntuottajaan asti. Digitaalisia ohjauspalveluja on tutkittava ja kehitettävä niin, että ne edistävät saavutettavuutta asiakaslähtöisesti, eivätkä heikennä sitä niiden asiakasryhmien osalta, jotka tarvitsevat kasvokkain ohjauskohtauksia. Digitaalisten ohjauspalveluiden saavutettavuutta edistää Osaamispolku.fi vuoden 2025 alusta.

Haaste 4: Globaalit ilmiöt ovat aiheuttaneet muutospaineita ohjausosaamiseen

Sosiokulttuurisesti sensitiivisten, kestävien ja esteettömien elinikäisen ohjauksen palveluiden kehittämistä on jatkettava.

Sukupuoli- ja kulttuuritietoisien sekä antirasistisen ohjauksen juurruttamiseen ja osaamisen kehittämiseen on kiinnitettävä edelleen huomiota.

Nopeat yhteiskunnalliset ja elinikäisen ohjauksen kenttää koskevat muutokset edellyttävät ohjausammattilaisilta jatkuvaa toimintaympäristön seuraamista. Ohjausammattilaisten osaamista, osaamisen kehittymistä ja ohjaaja-koulutusten osaamiskuvauksia tulee peilata säännöllisesti ohjausalan muuttuviin osaamistarpeisiin.

Lisätietoja

Professori Janne Varjo, Helsingin yliopisto, janne.varjo@helsinki.fi

Erytisasiantuntija Anna Toni, työ- ja elinkeinoministeriö, anna.toni@gov.fi

Elinikäisen ohjauksen kansallinen arviointi on toteutettu osana EU:n elpymis- ja palautumistukivälineellä (RRF) rahoitettua ELONTILA-tutkimushanketta. Hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja: Erytisasiantuntija Eveliina Vainikka, työ- ja elinkeinoministeriö, eveliina.vainikka@gov.fi.

